

Tvende mærkelige Provstevalg.

Ved Holger Fr. Rørdam.

Ifølge Kirkeordinansens Bestemmelse skulde Provsterne vælges af Biskoppen og Herredets Præster i For­ening ¹⁾. Med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvem der skulde vælges, uddannedes i Tidens Løb en noget for­skjellig Praxis. Hvor der i et Herred var en større Kjøb­sted — og Præsterne her vare i Almindelighed Mænd, der ved Lærdom eller Embedsdygtighed ragede noget frem over deres jevnlige —, der var det almindeligt, at Kjøbsted­præsten var Herredets Provst. Var der flere Sognepræster i en saadan Kjøbsted, f. Ex. i Odense, Slagelse o. a., valgtes sædvanlig den af disse, der havde været længst i Embedet. I Landkredsene, selv hvor der i dem fandtes en mindre Kjøbsted, var det sædvanligt, at man valgte den ældste Præst i Herredet, naar han ellers var nogen­lunde skikket til at varetage Forretningerne og fandtes villig dertil. Alderen gav dog ikke nogen absolut Beret­tigelse til Provstiet, da vi ikke sjældent se, at anerkjendt Dygtighed kunde give en yngre Mand Fortrinnet. En akademisk Grad tjente under nogenlunde lige Forhold til særlig anbefaling. Paa enkelte Steder i Landet synes Præsten i Herredets anseeligste Kald at have haft et For-

¹⁾ Jvfr. Kirkehist. Saml. II, 205.

trin uafhængigt af Ancienniteten. Præsterne i de smaa Økald, der høre til flere Herreder (saasom til Fuglse Sunds, Salling o. a. Herreder), var der aldrig Tale om at vælge.

Den første Sag, her skal meddeles, vedrørende et Provstevalg i Salling Herred i Fyn i Aaret 1653, drejer sig nærmest om det Spørgsmaal, hvor vidt Aldersfortrinnet eller Biskoppens Anbefaling skulde være det afgjørende ved Valget. Som det var at vente, sejrede den af Biskoppen anbefalede Mand. Den stødende Maade, hvorpaa hans Konkurrent imidlertid gjorde sit formentlige Aldersfortrin gjældende, gav Anledning til en Retssag, hvis Enkeltheder ikke ere uden historisk Interesse. — Den anden Sag, angaaende et Provstevalg i Laalands Sønderherred 1740, frembyder ogsaa et Exempel paa, at Aldershensynet blev tilsidesat, skjønt det i det foreliggende Tilfælde støttedes ved Bispens Stemme. Men Tiderne vare da andre, end de havde været et Aarhundrede tidligere, og Biskoppens Myndighed var mindre, end den havde været, før den enevældige Kongemagt indførtes.

I.

Sag om et Provstevalg i Salling Herred i Fyn 1653.

Henning Walckendorph til Glorup, Kgl. Maj.s Befalingsmand paa Odensegaard, Jacob Sperling, Sognepræst til S. Knuds Kirke udi Odense og Provst udi Odense Herred, Niels Sass, Sognepræst udi Assens og Provst udi Baag Herred, Mads Pedersen Lercke, Sognepræst udi Nyborg og Provst udi Vinding Herred, Jon Lavritsen, Sognepræst udi Viby og Provst i Bjerger Herred, Lavrits Nielsen, Sognepræst i Langaa og Provst i Gudme Herred, Peder Nielsen, Sognepræst til vor Frue Kirke udi Svenborg og Provst udi Sunds Herred, Henrik Hansen, Sognepræst i Skamby og Provst i Skam Herred, Jørgen Hansen, Sogne-

præst i Skeby og Provst i Lunde Herred, Claus Pedersen, Sognepræst i Lyndelse og Provst i Aasum Herred, Peder Jørgensen, Sognepræst i Tranekjær og Provst i Nørre Herred paa Langeland, gjøre vitterligt, at Aar efter Christi Fødsel 1653 til almindelig Provstemode, som indfaldt den 5. Octobris mødte for os udi Rette hæderlig og højlræd Mand Hr. Laurits Jacobsen, Superintendent over Fyns Stift, som til samme Tid havde indstevnet hæd. og vell. Mand Hr. Jørgen Jacobsen i Aaby for en forargelig og ufor-skammet Skrift, som han havde fremskikket den 15. Augusti sidst forleden, der Bispem, Herredspræsterne i Salling Herred udi Nørrebroby Kirke at forsamles havde foreskrevet, at han med dennem en Provst vilde eligere og forordne; udi hvilket Skrift han adskilligt utilbørligt og usandfærdigt haver foregivet, som Bispem og hans Embede angaar, foruden fortrædelig og forargelig Ulydighed, som han derudi haver bevist, og de andre Herredspræster til det samme at gjøre villet tilskynde. — Brevet, som Hr. Jørgen Jacobsen haver tilskrevet Hr. Henrik Mortensen, Sognepræst udi Faaborg, at han det udi Bispens Paahørelse for sine Herredsbrødre vilde oplæse, lyder Ord fra Ord, som efterfølger:

Salutem et officia. Reverende Dn. Henrice Martini, affinis perdilecte! Eftersom vores ærværdige Biskop haver os Salling Herreds Præster i Morgen til Nørrebroby Kirke convoceret, og det er den Dag, jeg skal begrave sl. Maren Mogens Sørensens¹⁾, og derfor ingenlunde kan efterkomme Hs. Ærværdigheds Missiv ea obsequii promptitudine, qva par est: da beder jeg Eder fraterne, at I denne min Undskyldning for hs. Ærværdighed vil andrage, paa det min lovlige Absents kan i bedste Mening optages.

¹⁾ Manden havde været Herredsfoged i Salling Herred; Enken boede i Pejrup.

Belangende vores Provsti, som nu i lang Tid haver været opsat, hvis Dilation er kommen i høj Suspect paa store Steder, ligesom nogen i det Værk vilde mere anse Blod, Byrd, Svogerskab, Venskab etc. end Ordinansens Bogstav, da dersom vores ærv. Biskop vil, at det Værk skal nu have Fremgang, vil jeg have mine kjære Herredsbrødre kjærlig foreholdt, hvad mig er advaret, nemlig at vi skal vel have vores Ordinans-Ed udi Agt, i hvilken vi have svoret at forfremme alt det, som kan komme Hs. kgl. Majesæt til Ære, og tvært imod cavere qvod diversum est. Nu veed vi, at vores naadige Herre og Konning maatte ingen Tid have den Ære, at Provstiet maatte Ordine tvende Gange blive paa een Sted, udi eet Sogn, efter samme Sognepræsters dødelige Afgang. Hvilken Ære velb. Fru Kirsten Munk haver nu tvende Gange Ordine efter tvende hendes Præsters Død paa een Sted, udi eet Sogn, bekommet. Dersom vores Provsti skal nu tredie Gang henfalde paa samme Sted, da faar hun større Ære, end Kongen nogen Tid maatte nyde, ligesom vores Herredsprovsti skulde hendes Velb. til Ære altid til den Sted være og blive af os perpetueret, hvilket hverken Hs. Kgl. Maj. vil lide, ej heller nogen Ridder eller Riddermands Mand, som haver sin Sjælesørger her i Herredet, fordrager slig Spot, den sin Client skal overgaa, hvilken Gud og Kongen Døren til samme Bestilling oplukker. Hvorfor, dersom nogen af mine kjære Herredsbrødre agter nu hendes Velbyrdigheds Præst paa den Sted til Provst at eligere, vil jeg have mig, som noget nær den ældste inter prepositum electuros, fra denne Election exciperet. Hvo sig dertil understaar, have sig det selv at raade, og dertil i sin Tid paa høje Steder at svare. Beder gjerne, denne Missiv maatte Hr. Peder Jørgensen, som den ældste Prædikant næst mig, leveres, for mine kjære Herredsbrødre udi vores ærv. Biskops Paahør oplæses og mig igjen strax ved Eder hjemstilles. Valet felicitissime, et ne per vos

naufragium patiatur Regiæ Maiestatis ordinatio cavete. Aabyæ Dominica X post Trin. 1653. V. Addict.

Georgius Jacobi Slavlosius.

Der dette var læst og paaskrevet, fremlagde Bispen sit skriftlige Indlæg, lydendes Ord fra Ord saaledes:

Endog jeg underskrevne haver hverken Sind eller Hjærte til nogen Trætte at yppe eller føre med noget Menneske, end sige med nogen af Stiftens Præster, det jeg for Gud med en god Samvittighed bekjender, haver jeg dog nu imod min Vilje været højligens nødt til den Danne-
mand Hr. Jørgen Jacobsen, Sognepræst i Aaby i Salling Herred, for vor gunstige Hr. Lensmand og det hæderlige Synodo Præpositorum at indstævne, hvortil han mig stor Aarsag haver givet med en Skandskrift, han den 15 Augusti sidst forleden haver Præsterne der i Herredet foreskreven, i hvilket Skrift han mig og mit Embede i højeste Maade utilbørligen angriber. Hvilket altsammen deraf alene udspinder, at han haver befrygtet sig ikke at skulle vorde til Provst eligeret, eftersom han haver den Mening om sig selv, at Gud og Kongen skal have oplukt Døren til samme Bestilling for hannem som den dygtigste i Herredet; og derfor, om det ikke skulde ske, fører han disse høje Beskyldninger over mig:

1. At jeg mere skal anse Svogerskab og Venskab (Blod og Byrd maa komme min sal. Formand ved, hvilken han ikke heller kan lade blive med Fred i sin Rolighed) end Ordinansens Bogstav ¹⁾). Hvilket aldrig med Sandhed skal kunne findes eller bevises. Thi dette digter han mig paa, førend jeg kom til Broby Kirke, og førend nogen vidste, hvad min Tanke var derom, eller hvem jeg vilde votere paa. Og dersom jeg alt skjønt havde givet Stemme paa M. Henning Christensen ²⁾, førend Hr. Jørgen

¹⁾ Den sidst afdøde Provst var M. Michel Hansen, Sognepræst i Nørrebroby, en Søn af Biskop Dr. Hans Michelsen.

²⁾ Athonius, ovennævnte M. Michel Hansens Eftermand som Præst i Nørrebroby.

mig saa beskyldte, havde jeg dog ikke gjort imod Ordinansens Bogstav, som lyder: at alle Præsterne i hvert Herred maa med deres Superintendent udvælge sig en af Prædikanterne, hvilken de agte duelig dertil, hvad heller han bor i Kjøbsted eller paa Landsbyen, til at være Provst over Præsterne og Kirkerne i Herredet. Nu kjender jeg for min Person ingen i Herredet dueligere eller skikkeligere i Lærdom og Levned til at være Provst end M. Henning i Broby, hvilken og haver over 12 Aar, imidlertid han var Rector Scholæ Othonianæ, haft sin Gang og Sæde over alle Præsterne paa Landet og de fleste af Provsterne. Og saa langt er det fra, at herudi er gjort imod Ordinansens Bogstav, at ikke een af alle Præsterne, som vare tilstede, gav nogen Stemme paa Hr. Jørgen; men der de indbyrdes med hverandre havde beraadt sig, stemte de alle paa M. Henning. Endog ogsaa Hr. Jørgen kan være ældre i Præsteembedet end M. Henning, er det dog ikke imod Ordinansens Bogstav, som taler ikke et Ord om Senio, hvilket og ingensted haver været observeret, det alle Provsternes Exempler her i Landet udviser.

2. At Kongen ikke nogen Tid haver maattet nyde den Ære, at Provstiet tvende Gange Ordine efter hverandre i eet Sogn maatte følge, skal og aldrig med Sandfærdighed bevises. Thi det befindes, at Provstiet ikke alene i Nørrebroby haver fulgt tvende Præster ordine, som dog er Kongens Kirke og Præst, og ikke velb. Fru Kirsten Munks, som her alene er bedste Kaldsmand; men og paa adskillige andre Steder, som ere Kongens Kirker og ere ikke under nogens jure patronatus. Men der eligeres Provster, paa hvilket Sted Manden kjendes duelig dertil. At Hs. Maj. nu det ikke skulde ville lide, som Hr. Jørgen skriver, tvivler jeg meget paa, indtil jeg faar at se, hvad Bud eller Befaling han fra Majestæten derom haver bekommet.

3. Dersom Riddere og Riddersmænds Mænd der i Herredet skulde holde det for Spot, at deres Sjælesørgere

ikke bleve Provster, da skulde enten ingen eller alle Præsterne der i Herredet, som ere 15, forordnes til Provst, af hvilke fast ingen er eller jo saare faa, som ikke have Herresæder i deres Sogne; og om end saa var, at nogen saadant kunde fortryde, tror jeg dog ikke, at Hr. Jørgen nogen Fuldmagt skal have derpaa at tale. Hvoraf vel eragtes, at Hr. Jørgen mig saadant usandfærdeligen og utilbørligen paadigter.

Hvorfor, efterdi den Dannemand Hr. Jørgen mig og mit Embede saa højt angriber og beskylder 1. som den, der er kommen i høj Suspicion paa store Steder, fordi at jeg mere skal anse Slægt og Svogerskab end Ordinansens Bogstav; 2. som den, der ikke beviser Kgl. Maj. den Ære, jeg underdanigst er pligtig; 3. som den, der gjør de velb. Adelspersoner, som have deres Gaarde i Salling Herred, og deres Siælesørgere stor Spot, hvilket de ikke ville fordrage; hvilket altsammen er imod den Ed, jeg haver svoret Gud og Hs. Maj., der jeg dette besværlige Embede maatte antage; og han derforuden beviser mig stor fortrædelig Ulydighed, idet han trodselig opsætter sig imod mig, og med det samme vil tilskynde de andre Dannemænd i Herredet at gjøre det samme, og end vil true dem dertil, idet han skriver, at dersom de Præsten i Nørrebroby med mig til Provst eligerede, skulde [de] svare det paa høje Steder; slutter endog dermed, at dersom de Dannemænd, Præsterne, consenterede med mig at eligere nogen Provst, da led *Ordinatio ecclesiastica naufragium* derover: Da er jeg retfærdig Dom begjærende, om han ikke bør saadan høj Beskyldning, som mig og mit Embede angaar, nøjagteligen at bevise, eller og for saadan uforskammet og usandfærdig Paadigt, samt og for fortrædelig og forargelig Ulydighed at lide Straf, som vedbør. Actum Odense den 5. Octobris 1653.

Lavrits Jacobsen, mpp.

Hvorimod til samme Tid og mødte i Rette for os forskrevnē Hr. Jacob Jørgensen og fremlagde sit skriftlige

Svar til Stevningen, saa lydendes (af dette Indlæg, hvori Forf. bl. a. henviser til, at han som en af Salling Herreds Præsteskabs deputerede havde svoret Kongen Troskab ved Hyldingen i Kjøbenhavn den 6. Juli 1648, indskrænke vi os til at hidsætte Slutningen): Men hvad Proces blev holden, den Tid Bispens gode Ven og Svoger M. Henning Christensen, som nu er den yngste Præst iblandt os 15 Salling Herreds Præster, blev af Hs. Ærværdighed forordnet at være Vice-Præpositus, er Hs. Ærv. selv bevidst. Item, om dette skete efter den Maade, som vores naadige Herre og Konning haver os foreskrevet og udi Ordinansen de eligendis Præpositis Fol. 43 p. 2 naadigst bevilget og forundt, de hoc sub judice lis erit. Endelig hvad vores Provstis Opsættelse betræffer, da er dette ikke usandfærdigt, at dermed er sket Dilation, ikke alene fra den Dag, vores sal. Provst blev begravet, til den Tid M. Henning havde forrejt til den ædle Frue, ærlig og velb. Frue, Fru Kirstine Munk, om Kaldet at erlange, men og den lange Tid, han siden var i Kjøbenhavn, og da først efter hans Hjemrejse om Provstens Election at skulle forhandles; hvilken lange Dilation vel kunde komme i Suspect, ligesom M. Henning mere for Svogerskab af sine Venner blandt os Præster skulde til den Bestilling eligeres, end efter Ordinansens Bogstav. — Dette er saa kortelig mit Indlæg (osv.).

Jørgen Jacobsen m. m.

Efter at alt det var læst, tilspurgte Bispen Hr. Jørgen Jacobsen, om han ikke sagde til ham i hans Hus, at han gjorde Krumspring udi Ordinansen? Hvortil Hr. Jørgen svarede: Nej, nej, Domine Episcopo, det er eders Ord og ikke mine. Hvorved det da ogsaa blev, efterdi Bispen havde ingen Vidnesbyrd, thi de vare ikkun ene to, der dette skete udi Bispens Hus.

Til Bispens Beskyldninger ¹⁾ svarede Hr. Jørgen: 1. Med højeste Ed benægtede, at han udi samme sin Skrivelse,

¹⁾ Nemlig i det foran meddelte Indlæg.

som Hr. Henrik Mortensen var tilskreven, ikke havde ment Bispen i ringeste Maader, men alene formanet sine Medbrødre, at de udi Provstens Udvælgelse ikke skulde anse enten Blod, Byrd eller Svogerskab, men rette sig efter Ordinansens Bogstav. 2. At han havde sagt udi sin Skrivelse, at Kongen ikke havde naaet den Ære, at Provstiet tvende Gange Ordine efter hverandre havde fulgt i nogen Hs. Maj.s Kirker, men velb. Fru Kirstine Munk skulde have den Ære, der dog Nørrebroby ikke er Fru Kirstens men Kongens Kirke; til med og med mange Exempler kan bevises, at Provstiet haver været ikke alene to Gange, men tre og flere Gange Ordine efter hinanden paa eet Sted: Dertil svarede Hr. Jørgen, at han dermed ikke haver ment noget andet Herred end Salling Herred alene. 3. At han og havde sagt, at Riddere og Riddermænds Mænd skulde holde det sig for en Spot, dersom deres Sjælesørgere ikke bleve Provster: Saa svarede han dertil, at den velb. Mand Key Lycke havde ladet sig imod ham forlyde, at han vilde agte sig det for en Spot, dersom hans Sognepræst ikke blev udvalgt til Provst, saa fremt Ordinansen holdt ham dertil.

Der alt dette var passeret, ere begge Parter efter vores Begjæring udgangne, at vi desto bedre kunde deliberere med hverandre om Sagens Beskaffenhed. Og have vi samtlig eragtet, det bedste at være, at der kunde ske et venligt Forligelsemaal, paa det udi den Sag ej ydermere skulde procederes. Lode derfor Hr. Jørgen Jacobsen kalde ind for os og lode ham forstaa, at han højliggen havde forgrebet sig imod sin Superintendent, hvilken han dog havde svoret at skulle bevise Ære og Lydighed; skulde derfor afbede sin Forseelse mundtlig og den samme skriftlig forfatte og give Bispen. Hvorpaa der to af vores Midte ginge ud til Bispen udi Kirken at tilspørge ham, om han dermed vilde være tilfreds, svarede han: hjærtelig gjerne, thi han søgte intet andet, end at han maatte være og blive den, som Gud og høje Øvrighed havde beskikket

ham til at være. Der vi da kom ind igjen og dette berettede, og derpaa formanede Hr. Jørgen samtlig, at han jo vilde bekvemme sig til Forligelse og afbede sin Forseelse, svarede han, at han vilde vel afbede Bispen, om han havde fortørnet ham; thi han vidste ikke, at han havde forset sig imod ham; men at give noget skriftlig fra sig, vilde han for ingen Del. — Imidlertid dette saa forhandlede, beskyldte han Bispen for Retten, at han havde gjort imod den Proces, som os foreskrives udi Ordinansen, om en Provst at udvælge. — Der vi da med Bøn og Formaning intet kunde udrette hos Hr. Jørgen, er Bispen kommen ind udi vores Consistorio igjen. Og da, førend nogen Dom gik, tilspurgte Bispen Hr. Jørgen Jacobsen, om han ikke sagde til ham i hans Hus: om han ikke gjorde Krumspring udi Ordinansen? Da svarede Hr. Jørgen: er det ikke at gjøre Krumspring udi Ordinansen, at springe over fjorten Præster og gjøre sig selv til den første Eligent.

Hvorfor da begge Parterne vare Dom begjærende, der efter forberørte Lejlighed blev saaledes for Retten afsagt:

Efterdi Hr. Jørgen Jacobsen mundtlig berettede, at han udi sin Skrivelse til Hr. Henrik Mortensen ikke havde ment Bispen i ringeste Maader, og dette uanset udi alles vores Paahørelse for Retten beskyldte hannem, som han dog ikke kunde bevise, at han udi den Proces med Provstens Udvalgelse ikke havde forholdt sig efter Ordinansen; tilmed og paa Bispens Tiltale, der han tilspurgte hannem, om han ikke sagde til ham i hans Hus, at han gjorde Krumspring udi Ordinansen, for Retten svarede: om det var ikke at gjøre Krumspring, at springe over fjorten Præster og gjøre sig selv til den første Eligent; da kunde vi ikke andet kjende, end at han jo højligens haver forgrebet sig imod sin Superintendent og den Ed, han hannem haver svoret; foruden det at han udi sin Skrivelse haver understaaet sig at turbere alle sine Herredsbrødre udi den Ud-

vælgelse, som da skulde foretages med en Provst at beskikke; og derfor bør at være suspenderet ab officio, indtil han saadanne Beskyldninger enten lovligen beviser, eller og nøjagteligen erklærer denne gode Mand, Bispen. Til Vitterlighed have vi vore vanlige Signeter her neden paa trykt. Actum Odense anno et die ut supra.

Original i Fyens Bispearkiv, Salling Hrd. 54. Men af Seglene synes kun to at have været paatrykte, medens der er afsat Plads til tolv.

Naar Hr. Jørgen Jacobsen vovede sig saa vidt ud og det paa en Tid, da Lydighed mod Øvrighed stod betydelig højere i Kurs end i vore Dage, da var det vistnok i Tillid til, at de af ham paaberaabte Folk »paa høje Steder« vilde støtte ham. Heri skuffedes han for saa vidt ikke, som Kaj Lykke, der som Ejer af Brendegaard i Vester-Aaby Sogn følte sig som Kirkepatron, om han end vel neppe havde egentlig Patronatsret, efter hans Forestilling tilskrev Biskoppen følgende karakteristiske Brev:

Ærværdige Hr. Lorents Jacobsen, fornemme, gode Ven (osv.). Giver jeg hannem venligen at forstændige, at en af mine Præster til Brendegaard, nemlig Hr. Jørgen Jacobsen, boendes udi Aaby, haver været hos mig og mig sin bedrøvelige Lejlighed berettet, hvorudaf jeg erfarer, at han fra hans Prædikestol er bleven removeret eller suspenderet, saa han sit Kald ikke maa betjene, mens skal være tilforordnet tvende andre Præster, som hans Tjeneste igjen skal forrette; hvilket giver mig en stor Forundring, det jeg saadant ikke maatte faa at vide, efterdi jeg ikke var vidt henne og var derhos den ældste (!) Kaldsmand, og det meste af Sognet hører mig til. Kan jeg derfor ikke vide, hvorledes det sig kan skikke, om nogen af mine Tjenere hæftig med Sygdom og Døden blev besværet, hvor de strax maatte efter kristelige Ceremonier bekomme Præsten til dennem, efterdi de tvende tilsatte Præster vidt og ubekvemmelig ligge fra Haanden. Kan derfor vel være

befrygtendes, det de i denne selsomme Tid i deres Sygdom maatte hendø som andet Kræ, og ikke engang komme Præsten til dennem. Maatte jeg derfor gjerne vide, om saadant er sket med Bispens Vilje eller ej. Hvis ikke, var jeg gjerne begjærendes, det forskrevne min Præst hans Prædikestol og Kald maatte betjene, indtil han haver faaet hans Dom underskrevet og forseglet. Er der da saa stor Forseelse paaføde, kan jeg tro, det er Tid endda, Tid nok hannem at afsætte. Dog forhaaber jeg, det Superintendenten, saa vel som de andre højlærde, i den Maade ikke højere angaar, end de paa højere Steder agter og med Retten kan forsvare. Venligen begjærendes, det min gode Ven mig herudi ikke fortænker; for hvis jeg herudi faar at tale, er jeg skyldig og bør med Rette at gjøre, efterdi han ingen anden Tilflugt haver end til mig. Befalendes hermed min fornemme, gode Ven med alt velyndende under den højestes Protection.

Rantzouholm den 20.

8bris Ao 1653.

Kæje Lycke pp. m.

Udskrift: Hæderlig och højlærd Mand Hr. Lorentz Jacobsen, Superintendent over Fyns Stift, min fornemme Ven, venligen.

Orig., som det synes egenhændig, med Segl smst.

Saa snart Biskoppen havde modtaget dette Brev, svarede han strax. Hans Svar er vel neppe mere bevaret, men Indholdet deraf fremgaar af følgende Erklæring, som Hr. Jørgen Jacobsen tilstillede Kaj Lykke, efter at denne havde tilsendt ham Bispens Brev.

Eftersom min gunstige Patron, ærlig og velbyrdig Mand, Kay Lycke, haver mig overleveret en Skrivelse, som den ærværdige Biskop, hæderlig og højlærd Mand, Hr. Laurits Jacobsen, haver hans Velbyrdighed tilskrevet, dat. Odense den 22. Octobr., hvor udi formeldes, at jeg hans Ærværdigheds Embede saa hart med høje Beskyldninger,

baade skriftlige og mundtlige, uden al billig Aarsag haver angaaet, at hans Ærværdighed ikke kunde forbigaa, mig for Retten at indstevne, og Sagen der lade paakjende, og jeg derfor er ab officio suspenderet, indtil jeg mine høje Beskyldninger lovligen beviser, eller og Bispens Ærv. derfor tilbørligen erklærer. Saa giver jeg min gunstige Patron, velb. Kay Lycke, herpaa underdanigst til Gjensvar, min meget store Uskyldighed udi slige Beskyldninger tilkjende, at jeg udi min Skrivelse, for hvilken jeg saa hart og uhorligen er stevnet, offentlig for Retten haver benægtet, at jeg ikke haver ment Bispen i ringeste Maade. Hvilken Benægtelse er at se allerførst i medfølgende Doms-Slutning: ja til Overflødighed, der Bispen var udvist, og jeg endelig skulde, ikke alene mundtlig, men og skriftlig, med megen slem og haard Forpligt, som mig nogle Gange blev forelæst, erklære Bispen: da haver jeg unødt og utiltvungen for Retten gjort slig en klar og lovlig Erklæring, at dersom der kunde findes en Bogstav eller et eneste Ord udi samme Skrivelse, som enten Bispens ærv. Person, Embede eller Ære kunde angaa, da vilde jeg forud, uden al Dom, ikke alene have mit Kald, men og min Ære og mit ærlige Navn og Rygte fortabt. Denne Erklæring gjorde jeg nogle Gange efter hverandre, der Bispens Ærv. var udvist. Men der hans Ærv. blev indfordret, og jeg derimod blev udvist, synes mig, at de gode Herrer haver forglemt at give hans Ærv. denne Erklæring tilkjende, efterdi her skrives nu igjen, ingen tilbørlig Erklæring at være sket. Dette er mit Svar og min lovlige og tilbørlige Erklæring om de skriftlige Beskyldninger, som mig uden al billig Aarsag eftersiges. For det andet skrives her nu om mundtlige Beskyldninger, som og hans Ærv. Embed saa hart skal angaa, at Bispens Ærv. ej kunde forbigaa mig i lige Maade for dennem at indstevne. Saa kan jeg af Dommens Slutning erfare, at det skal være at forstaa om nogen Ord og Tale, som jeg skulde haft med Bispens Ærv. i hans Hus om Krumspring udi Ordi-

nansen, om hvilke jeg og for Retten er af Bispens Ærv. tilspurgt. Da, at min store Uskyldighed udi slig høj Beskyldning kan for hver Mand blive aabenbaret, skal her gives Agt paa trende Tider.

Den første, paa hvad Dag Bispens Ærværdigheds Stevning er dateret, nemlig den 30. Augusti.

Den 2., paa hvad Dag jeg talte med Bispens Ærv. i hans Huus, nemlig den 12. Septembris.

Den 3., paa hvad Dag Bispens Ærv. mig for Retten om samme Ord og Tale tilspurgte, var den 5. Octobris.

Af denne Overregning er at erfare, at Stevningen er dat. 14 Dage ringere end een, før jeg talte med Bispens Ærv. i hans Hus; og fra den Dag, til Bispens Ærv. mig for Retten om samme Ord og Tale tilspurgte, forløber hen ved 3 Uger og 2 Dage. Hvoraf er at slutte, at jeg ikke er, som Bispens Ærv. angiver, indstevnet for Retten for nogen mundtlig Beskyldning, efterdi slig mundtlig Beskyldning efter Bispens Ærv. ubeviste Angivelser er sket saa lang Tid efter Stevningens Datering. Hvorfor, dersom Bispens Ærv. vil for samme Ord og Tale lade mig lovlig citere for Retten, skal jeg lige saa vel erklære mig for slige mundtlige og uoverbeviselige Beskyldninger, som for de skriftlige. Thi ingen skal eller kan med Sandfærdighed bevise eller sige, at jeg andet eller anderledes haver talet med min kjære Bisp i hans Hus, end en ærlig Guds Ords Tjener egner og i alle Maader vel anstaar. Hvoraf enhver oprigtig kan se, paa hvad for løs Grund Dommen over mig er funderet, efterdi de gaa fra Stevningen og Hovedsagen, og søge Sag til min Fordærvelse ved et hypotetisk om, udi en Tale, som aldrig udi Bispens Hus er sagt, meget mindre for Retten indstevnet. Herforuden, at jeg angives at have i Sinde Sagen for den højere Ret at indstevne ¹⁾, da var og er det aldrig mit Sind, at jeg

¹⁾ Herved maa hentydes til Ytringer i Bispens Brev, der refererede sig til Kaj Lykkes Trusel om at bringe Sagen frem paa højere Steder.

vil eller vilde denne Sag for højere Ret indstevne, om jeg ellers maa nyde min Skyld (!) og ikke angribes paa mit Kald for det, jeg ikke udi skyldig er. Thi 1. alligevel min Skrift, som jeg haver skrevet til mine k. Herredsbrødre, fornemmeligen i den Mening, ikke at jeg med den Skrift dennem vilde turbere, som nu angives, men dennem admonere, at de udi Provstens Election skal have Ordinansen udi god Agt, bliver udi Stevningen kaldet en forargelig og uforskammet Skrift, uden al billig Aarsag; 2. Alligevel intet utilbørligt eller usandfærdigt udi samme Skrift findes, som enten Bispens Ærv. Person eller Embede angaar, hvilket dog udi Stevningen foregives, uden al billig Aarsag; 3. Alligevel ingen fortrædelig eller forargelig Ulydighed findes enten hos mig selv imod min k. ærv. Bisp (hvorfra mig Gud naadelig skal bevare) eller udi nogen Tilskyndelse, hvormed jeg mine k. Herredsbrødre til det samme at gjøre vilde tilskynde, som og i Stevningen formeldes, fra hvilken sataniske og oprørske Gjerning Gud naadelig baade mig og alle oprigtige Mennesker beskjærm; 4. Alligevel jeg nu uden al Skjel og Sag er suspenderet fra mit h. Præsteembede, og ikke endnu haver bekommet min Dom¹⁾, men er mig i 3 ganske Uger til denne Dag forholdt, hvoraf alle og enhver kunde kjende, om mine Forseelser ere saa store, at jeg med dennem saa stor en Straf haver fortjent: Saa vil jeg dog alt dette uden al videre Proces, om jeg ellers maa nyde Fred, overbære med al Taalmodighed og lade den retfærdige Gud dette være befalet, som vel i sin Tid skal dømme over disse Sager, som mig her udi uden al billig Aarsag tilskrives.

Begjærer derfor underdanigst, at denne min højnødvendige Undskyldning og Erklæring mod slige uoverbeviselige Beskyldninger maa igjennemlæses og af min meget gunstige og gode Patron paa de Steder andrages, hvor

¹⁾ Nemlig tilskreven og udfærdiget i lovlig Form.

slig min lovlige Erklæring bør vides og overvejes. Bedendes ydmygeligst og underdanigst, denne min høj fornøden Molestering maa gunstigen optages. Befalendes E. f. V. nu og altid under Guds højeste Beskjærmelse. Aaby Præstegaard den 26. Octobr. 1653.

E. V. T.

Jørgen Jacobsen m. m.

At dette er en rigtig Copi af det Brev, som Hr. Jørgen Jacobsen i Aaby haver tilskrevet velb. Kay Lycke til Rantzouholm, bekjender vi underskrevne.

Jacob Sperling m. ppria. Jørgen Bertelsen m. p.

Ovenstaaende Erklæring blev af Kaj Lykke indsendt til Bispen med følgende Skrivelse, hvori Tonen er betydelig nedstemt, ventelig som Følge af Biskoppens Svar paa Lykkes forrige Brev.

Næst al Venligheds Ønske og Foræres ¹⁾ Bevisning, min venlige Erbydelse altid tilforn. — Velyndende Hr. Lorents Jacobsen, forstændiges hannem hermed paa det venligste, at jeg udaf Eders Skrivelse haver erfaret, det min Præst Hr. Jørgen Jørgensen skal have forset sig i sit Kald og skal derfor være suspenderet fra hans Prædikestol; saa giver jeg Eder herpaa til venligt Gjensvar, at jeg haver haft min Præst, Hr. Jørgen, for mig og tilspurgt hannem, hvorfor og hvad Aarsag her var til, at saadant var passeret, da haver han givet mig sin skriftlige Erklæring, hvorudi jeg ingen synderlig »Fauta« haver funden. Og skikker jeg nu samme skriftlige Erklæring Bispen tilhænde, hvoraf han selv bedst kan erfare, hvad Hr. Jørgens »Fauta« haver været, venligen begjærendes, at Bispen som min fornemme Ven ej vil stræbe den fattige Mand for meget efter paa hans Alderdom, efterdi han sig altid meget christelig haver forholdet. Hvad Provstiet sig

¹⁾ Verehrung.

belanger, da vel muligt et Parti af hans Herredsbrødre vel haver været tilfreds med at udvælge Hr. Jørgen til Provst, efterdi han baade skal findes capabel og var dertil næst til Bestillingen. Jeg forser mig til Bispem, at han jo altingest i den bedste Mening optager og mig for denne min Skrivelse ikke fortænker, eftersom vi altid haver været gode Venner. Jeg findes igjen til Bispens Tjeneste bevaagen, og gjør ellers gjerne, hvis hannem kjært er. Befalendes hannem hermed med alt velydende under den højestes Protection. Rantzouholm den 30. 8bris 1653.

Kæje Lycke pp. m.

Udskrift: Hæderlig og højlærd Hr. Lorents Jacobsen, Superintendent over Fyens Stift, min fornemme, gode Ven, venligen tilhænde.

Orig., som det synes egenhændig, med Segl smst.

Det maatte i og for sig synes lidet rimeligt, at Hr. Jørgen Jacobsens ovenfor meddelte Erklæring, i hvilken han paa en Maade, der kun lidet stemmede med en upartisk Betragtning af de virkelige Forhold, søgte at hævde sin fuldkomne Uskyldighed med Hensyn til Angreb paa Biskoppen, skulde kunne forandre den alt afsagde Dom. At Kaj Lykkes Skrivelse heller ikke har haft dette Resultat, erfares af det i Ny kirkehist. Saml. VI, 337—38 meddelte Kongebrev til Biskop Laurits Jacobsen, dateret 4. Decbr. 1653, hvori det befales ham at paalægge den suspenderede Præst paa egen Bekostning forsvarlig at »lade forsyne Tjenesten« i Sognene, »saa længe han af hans Officio suspenderet bliver, og indtil han den over sig afsagte Dom efterkommer, eller og det for højere Ret paakjende lader«. Det originale Kongebrev findes endnu i Fyns Bispearkiv, forsynet med Hr. Jørgen Jacobsens Paa-tegning om, at det den 15. Decbr. s. A. var blevet ham forkyndt ved tvende Degne. Men videre Oplysninger i Sagen mangle, saa at vi ikke se, om den stridige Hr. Jørgen i Aaby har maattet krybe til Korset eller af en højere

Ret har faaet Oprejsning. Kun saa meget er vist, at han, efter at dette Uvejr havde fordelt sig, selv forrettede sit Præsteembede indtil sin Død den 31. Avgust 1666. Om hans Oplevelser og Hjem søgelser under Svenskekrigen henvises til hans i Ny kirkehist. Saml. VI, 338—40 meddelte Optegnelser.

II.

Dokumenter, som oplyse den Historie om Provstevalget i Laalands Sønderherred Aar 1740, udskrevne af Hr. Wulff i Vesterborg hans Dagebog ¹⁾).

Den 27. Januar 1740 ankom (til Vesterborg) Provstens Begjæring om Præsternes skriftlige Vota til at vælge en ny Provst. Derpaa havde følgende skrevet saaledes:

Som højædle og højærværdige Hr. Biskoppen vil gunstigst se mig fra Provsteembedet entlediget efter min derom gjorde allerydmygste Ansøgning, saa til at succedere mig i Provsteembedet gjør jeg mit Votum til Sognepræsten i Stokkemark, velærv. Mag. Peder Blicher, som den, der ikke aleneste er den ældste efter mig i Herredet, men og habile og bekvem til at antage det.

Vestenskov d. 6. Jan. 1740.

N. Edinger.

Da vores elskværdige Provst viser sig at ville aftræde Provsteembedet fra os, saa ved samme hans mishagelige Aftrædelse æskes til en ny Provst at vælge og kjende, saa finder jeg ikke Loven at berettigge nogen Provstesædet formedelst Alderdom i Præsteembedet; thi da var her intet Valg, naar den exspecterende Provst forud kunde nævnes. Mit Valg falder derfor til og paa den brave Hr. Michael Nestius, Sognepræst i Landet, der mit Embedes korte Tid

¹⁾ P. Rogers's Afskr. i Thottske Saml. 730 Fol. p. 380 ff. — »Dagebog» er hvad nu gjerne kaldes »Liber daticus».

har ved sin Lydighed efter Provstens Sammenkaldelse i vor Herredskirke vist sig baade at ære Provsteembedet og være til samme habile. Det vil desuden ikke være en ringe Glæde for døende og bedrøvede efterladte at kjende saa elskende, activ og sufficient en Provst til Sterfboen¹⁾.

Dannemarre d. 10. Jan. 1740.

C. Zimmer.

Da jeg fornemmer, at vor gode Provst agter at fra-træde sit Provsteembede, det han med største Retsindighed og Kjærlighed imod os hidindtil har forestaaet, og at der maa skrides til et nyt Provstevalg, saa finder jeg to saa gode og habile Mænd allerede nævnede i de tvende foregaaende Paaskrifter, nemlig velærv. Mag. Peder Blicher og velærv. Hr. Michael Nestius, at jeg er uvis om, paa hvem af dem mit Votum billigst bør falde, helst da det fordres ved et Omgangsbrev, uden at Herredsbrødrene tilforn ere blevne sammenkaldte og mundtlig have confereret derom, hvilket ej var utjenligt. Ej desto mindre (for at skrive saa præcise, som paa nærværende Tid mig er muligt, ifald Sagen ved dette Omgangsbrev maatte blive afgjort) declarerer jeg, at mit Votum gives ham af de tvende ovenmeldte gode Mænd, som befindes, naar dette Brev atter til alles Efterretning bliver omkring sendt, at have flest Vota af de Herredsbrødre, som ej endnu har skrevet herpaa. *Habenti dabitur, non habenti demitur.*

Gloslunde d. 10 Jan. 1740.

H. Seidelin.

Saa længe som vores velærværdige og saa højtelskte Provst, Her Mag. Edinger, lever ved de Kræfter, som Gud endnu har forlenet ham, kan jeg ikke overtale mig at give nogen anden af mine elskelige Herredsbrødre mit Votum

¹⁾ Som bekjendt vare Provsterne den Gang endnu Skifteforvaltere ved Dødsboer efter Præster.

til Provsteembedet; det er tidsnok at savne saa brav og retsindig en Provst, naar Gud kalder ham fra os; men da Gud endnu forunder os ham, saa giver jeg ham ogsaa hermed mit Votum paa ny, allerhelst da mig ikke nogen gyldig Aarsag er bevidst, hvorfor han skulde begjære at blive entlediget fra sit Provsteembede.

Landet Pstgd. d. 11. Jan. 1740.

M. Nestius.

Da jeg ej anderledes kan anse denne Sag, end at D. Velærv. Hr. Provst Edinger med Hs. Højedle Højærværdigheds Approbation devolverer sit Provsteembede til mig, saa declarerer jeg i Herrens Navn, at jeg er resolveret til at tage derimod. Kan derfor ikke give mit Votum til nogen anden. Jeg veed ved mig selv, som jeg og hør at vide, at jeg ved Guds Naade saaledes har vandret i hans Hus og Menighed, og er saaledes intentioneret til at forrette samme Embede, at ingen af de øvrige Herredsbrødre skal med Føje kunne vægre mig deres Stemme; og har jeg den Frimodighed i Herren dristeligen at sige: om nogen ydermere skulde votere imod mig, da sker det af saadanne raisons, som de selv ej tør være bekjendt. Resten overlader jeg til Hs. Højærværdigheds Hr. Biskoppens gode Behag, som alene har Votum decisivum i denne Sag.

Stokkemærke d. 15. Jan. 1740.

P. Blicher.

Saa gjerne som jeg underskriver med dem af mine Herredsbrødre, der skjønne saa vel paa den Aarvaagenhed, Retsindighed og Kjærlighed, som velærv. Mag. Nicolai Edinger, vor højtelskede Provst, har vist, at de med mig gjerne ønske at have profiteret deraf, saa længe Gud vilde undt os ham, saa lidt underskriver jeg det Provstevalg, som Mag. P. Blicher behager at gjøre paa sig selv; thi endskjønt jeg ej anderledes kan anse den Sag at votere paa en Provst, end at det jo er nok at gaa affirmative frem, saa dog, siden Mag. P. Blicher udæsker mig og

andre dertil med sine alt for nærgaaende Expressioner, saa nødes jeg til endog at gaa negative frem, og da erklærer jeg herved aabenbar uden skjulte raisons, at jeg aldrig kan overtale mig selv til at votere paa Mag. Blicher, som han bilder sig ind uforbigængelig skal ske, helst da jeg veed, at alle retsindige og for Mag. Blicher ufrygtagtige skal dømme mine raisons saa gyldige, at jeg altid vil, tør og bør være [dem] bekjendt, som ere følgende: Jeg vil intet tale om, at jeg endnu aldrig har set Mag. Blicher ved nogen Samling i Herredskirken, at Provstebrevene opholdes hos ham længer end andensteds, hvilket ses som af mange, saa især af dette Valgbrev (om det saa maa kaldes), der fra den 12. Jan. til den 27. ejusdem har hvilet hos ham; thi før kom det ikke til mig, endskjønt herpaa staar skrevet den 15., hvilken Urigtighed jeg dristeligen skriver og altid tør være bekjendt; thi desuden finder jeg meget i hans eget medfølgende Votum, som dissvaderer mig. Der er jo ikke mindste raison, hvormed han kunde være bekjendt at have persvaderet nogen af Brødrene; thi anser Mag. Blicher Provst Edingers Resignation som en Disposition fra og med Biskoppen om at faa Provstiet ved samme devolveret fra Mag. Edinger paa ham i Sønderlighed og ingen anden, da maatte jeg formene, disse Mag. Blichers Reflexioner ikke anderledes at kunne anses end [som] Beskyldninger baade imod Bispen og Provsten, hvilke høje og venerable Mænd kjendes alt for retsindige og eftertænsomme til paa saadan en Maade at betage et helt Herred sit lovgrundede fri Provstevalg; i hvilke Tanker jeg med mine Brødre i vores Valg paa velærv. Hr. Michael Nestius forser os med vel saa grundet en Tillid, som Mag. Blicher til Hs. Højædle Højærværdigheds Votum decisivum; helst da vi forsikre os, Hs. Højærværdighed vel kjender, dette vores Valg formedelst mange Omstændigheder ikke at ske uden vigtige raisons; thi hvo skulde tvivle, at jo den Guds Mand Hr. Nestius skulde villige i vores Valg, som han selv kan

skjønne ikke kan ske af nogen Frygt eller Tvang, men af Respect, som alle har, for hans Capacitet, og Kjærlighed til hans redelige Omgang med os, endskjønt jeg tilstaar herhos, at det vel sker af ham med den Modestie, som alle ærekyære Gemytter tage imod den Ære, dem bevises, og derfor med større Honeur end den, der selv vil obtrudere sig paa os, og ved en selvtiltagen Myndighed søge at tilbringe sig den Ære, som han vel mulig paa ingen anden Maade venter at obtinere, helst da Mag. Blicher viser sig i sit eget Valg at ville tractere Mænd som Børn ved sine for brave Mænd foragtelige Trusler i disse hans egne Ord: »Om nogen ydermere skulde votere imod mig, da sker det af saadanne raisons, som de selv ej tør være bekjendt«. Dem uagtet voterer jeg endnu som før paa den Guds Mand Hr. M. Nestius; thi lad Mag. Blicher rose sig af sin retsindige Vandel i Embedet, da har vel ikke nogen af de andre mine Herredsbrødre vandret saa ufor-sigtigen, at de skulde være nødt til at tage imod Reprimende. Desuden har vor elskværdige Broder, Hr. Nestius, den Ære, at enhver tillægger denne brave Mand saadan Berømmelse i sit Embedes Omgang, som hans eget sagtmodige og ydmyge Væsen undser sig for at vide det med sig selv, som andre retskjønnende vidner om ham. I saa Maade kan han med Frimodighed i Herren styrkes af mig og andre sine vælgende Brødre til at tage imod den Ære, som jeg, saa vidt mig er tilladt, ved mit Votum søger at offerere ham.

Vesterborg Prstgd. d. 29. Jan. 1740.

F. G. Wulff ¹⁾).

¹⁾ Da de øvrige Præster i Herredet afgav deres Vota, efter at Omgangsbrevet havde været hos Hr. Wulff i Vesterborg, har han ikke faaet dem afskrevne i sin »Dagebog«. Men af en Klage til Generalkirkeinspektionen, som nedenfor skal anføres, ses, at to udtrykkelig havde stemt for Mag. P. Blicher og to for Hr. M. Nestius, »de øvrige Vota vare saaledes indrettede, at Biskoppen kunde have lagt dem til hvilken af de tvende, han vilde«.

Den 6. August [1740] ankom Hr. Biskoppens Brev i et Omgangsbrev fra Provsten [Mag. Edinger]. Det var af følgende Indhold:

Velærværdige og højlrærde Hr. Provst!

Som jeg af samtlige Herredspræsterne i Sønderherred i Laaland deres Paategning paa D. Velærværdigheds Circulairebrev angaaende Provstevalg til en Provst i D. Velærv.s Sted, som fra Provstiet vil resignere, har erfaret, at der udi den Sag er ingen Enighed imellem Præsterne, og at en Del af dem ikke har directe nævnet, til hvem de vil give deres Votum, saa vilde D. Velærv., det snarest ske kan, forsamle samtlige Præsterne i deres Conventkirke, at de der forener sig om ved Bøn og Guds Paakaldelse, uden animosité eller nogen Slags kjødelig Passion, at udvælge en af deres Herredsbrødre, som kan succedere D. Velærv. i Provstiet. Jeg forbliver med al Velstands Ønske

Maribo d. 30. Juni 1740.

D. V. tjenstberedvillige T.

C. Ramus.

Til ovenmeldte Samling havde Provst Edinger udmeldt Torsdagen d. 18. August 1740. Ved denne Samling fik Mag. Blicher 2 Vota, scil. Mag. Edingers og Hr. Th. Winters; Hr. Seidelin fik eet Votum, sc. Hr. M. Nestii, og Hr. Nestius fik 4 Vota, scil. Hr. Sidelmans, Seidelins, Zimmers og Wulffs. Mag. P. Blicher voterede paa sig selv som første Gang.

Den 22. Sept. ankom Provstebrev, hvorudi var Biskoppens Brev til Mag. Blicher om at antage Provsteembedet, lydende Ord fra Ord saaledes:

Velærværdige og højlrærde Mag. Blicher!

Da Provsten i Sønderherred i Laaland, Mag. N. Edinger, har frasagt sig Provstiet og samlet samtlige Herreds-

præsterne for at udvælge en anden iblandt dem, der kunde succedere ham i Provsteembedet, og jeg af Provst Edingers til mig indsendte Efterretning har erfaret, at baade Provst Edinger selv og Hr. Th. Winter i Skovlænge har voteret paa D. Velærv., saa lægger jeg og mit Votum til deres, og som jeg gjør mig ganske forsikret om, at D. Velærv. skal blive mig en trofast og redelig Medhjælper, saa ønsker jeg Dem og af Hjertel al Naade, Kraft og Styrke af Gud til Provsteembedet at forrette, saaledes at Guds Ære maa fremmes, og hans Menighed opbygges, saa jeg da og i vor Herres Jesu Navn constituerer D. Velærv. til at være Provst i Sønderherred i Laaland i Mag. Edingers Sted; og haver D. Velærv. strax at antage sig alle Provsteembedets Forretninger og lade sig af Deres Antecessore overlevere de Ting, som Provsteembedet vedkommer. Imidlertid vilde D. Velærv. bekjendtgjøre denne min Constitution for samtlige Herredspræsterne, indtil De ved førstkommende Landemode kan, om Gud vil, efter Kirkeritualets Bydende blive inaugureret. I øvrigt forbliver med al Velstands Ønske

Odense d. 7. Sept. 1740

D. V. tjenstberedvillige Tjener

. C. Ramus.

Nok Mag. Blichers Brev til Præsterne, af følgende Indhold:

Velærv. høj- og vellærde Sognepræster og
Medtjenere, højtærede Brødre!

Det har behaget Hs. Højærv. Hr. Biskop Ramus udi Skrivelse, dat. Odense d. 7. Sept. (hvis Copi hermed om-sendes), at constituere mig til Provst her i Herredet. Efter hans Ordre udi samme Skrivelse gives D. Velærv. hermed ommeldte Constitution tilkjende. Det øvrige af hans Ordre, som tilholder mig strax at foretage alle Provsteembedets Forretninger, skal vorde efterkommet med første Lej-

lighed, og saa snart min Antecessor, Hs. Velærv. Hr. Provst Edinger, mig de til Provstiet henhørende Ting har overleveret. Guds Ære og hans Kirkes Opbyggelse skal være mit Maal, og udbeder jeg mig samtlige mine kjære Brødres Forbønner og kraftige Assistance udi alle de Ting, som sigter til samme Maal, med Forsikring paa min Side til enhver Broder om al den retsindige Bistand og Tjeneste, som Dem af mit Embede tilkommer. Forblivende med al Velsignelses Forønskning velærværdige Brødres ærbødige Tjener

P. Blicher.

Den 26. Sept. [1740] ankom Provstebrev fra Mag. Edinger, hvorudi var indlagt Biskoppens Brev om Mag. Blicher, som han constituerer til Provst i Sønderherred, lydende saaledes:

Velærværdige og højlærde Hr. Provst!

Af D. Velærv.s Skrivelse af 29. Aug. sidst afvigte har jeg erfaret, at de fleste Herredspræsternes Vota i Sønderherred ere faldne paa velærv. Hr. M. Nestius at være Provst i Deres Sted. Nu har jeg vel aldeles intet at erindre imod Hr. Nestius, men erkjender ham for en redelig, retsindig og fornuftig Mand; men jeg finder og de samme Qualiteter hos Mag. Blicher, og jeg veed intet at tillægge ham, hvorfor han fra Provstiet skulde excluderes, da dog hans Senium baade efter Billighed og almindelig Praxis giver ham nærmeste Adgang dertil. Altsaa kan jeg ikke andet end give Mag. Blicher mit Votum og i Guds Navn constituere ham til Provst i D. Velærv.s Sted, hvorom jeg ogsaa har tilskrevet Mag. Blicher i indsluttete Brev, hvilket D. Velærv. vilde behage at tilstille ham, og bekjendtgjøre samtlige Herredspræsterne, og derefter overlevere til Mag. Blicher de Ting, som Provsteembedet vedkommer. Dernæst jeg forbliver (etc.)

C. Ramus.

Derefter indgav fire af Herredets Præster en Klage til General-Kirkeinspectionscollegiet, hvori de, efter et udførligt Referat af Sagens Gang, ytre sig saaledes:

Omendskjønt vi nu honorere vores højærv. Hr. Biskop med al den tilbørlige Lydighed og Ærbødighed, som vi ham som vores foresatte Biskop ere pligtige, saa formene vi dog ved denne Constitution at være graverede. Thi til hvad Ende skulde vi sammenkaldes til at votere, dersom ikke paa plurima Vota skulde reflecteres; det havde jo været langt bedre, at os var sat en Provst foruden at samle vores Vota; Herredets Rolighed havde jo saaledes bedre været conserveret, og al Jalousie forebyggt. De Fundamenter, som Hs. Højærv. grunder sin Constitution paa, formene vi ogsaa, ved den Tillid, vi have til Hs. kgl. Maj.s Lov, at være altfor svage, nemlig Senium, Praxis og Billighed. Vi tilstaa gjerne, at de ere store Prærogativer, naar de ikke ved en expresse Lov dæmpes; men nu vi finde den her udi Lovens Pag. 324, Art. 2, saa se vi ikke, at de anføres Mag. Blicher til Fordel. Praxis kan vel være Lov, naar ingen Lex positiva er; men naar den er til, saa kan Praxis ikke præscribere Legi, men ophæves af Lege. Paa samme Maade kan og, hvor Lex positiva exprimerer en Casum i alle sine Omstændigheder, ikke anden Billighed statueres end den, som fuldkommen kommer over ens med Lovens Ord; og som da nu Loven giver Præsterne den Frihed, at de ved Vota tillige med Biskoppen maa udvælge sig en Provst, hvilken de agte duelig dertil, og plurima Vota efter almindelig Praxin concluderer, saa henfalder jo den Fordel, hvilken Mag. Blicher kunde tilregne sig af sit Senio. Vi kunne derfor ikke nægte, at da Hr. Nestius, ogsaa efter at Hs. Højærv. Biskoppen har lagt sit Votum til de paa Mag. Blicher voterende, beholder de fleste Vota, vi endnu ere i den Tanke, at han endnu har lovligere Adgang til Provsteembedet end Mag. Blicher, hvilket er det, som vi paa det

allerydmygste have villet indstille til den høje General-Kirkeinspections retsindige Decision (etc.).

Landet Prstgd. d. 24. Oct. 1740.

M. Nestius. G. Sidelmand. C. Zimmer. F. G. Wulff.

Da General-Kirkeinspectionscollegiet forlangte Biskoppens Erklæring over dette Andragende, svarede han, at »han var i de Tanker, at ikke just pluralitas votorum, men at Billighed og Upartiskhed maa decidere derudi, og at Biskoppen med de to ældste Præster kunde have ligesaa stor Myndighed til at constituere en Mand til Provst, som fire af de yngste Præster til at excludere ham, især da tvende af de forskrevne fire Præster ved første Samling havde overgivet Afgjørelsen til Biskoppen«. Efter at ovennævnte Collegium derpaa havde indgivet en Forestilling til Kongen om Sagen, udgik der under 23de Decbr. 1740 et kgl. Reskript til Biskop Ramus, hvilket efter et meget udførligt Referat af Sagens Gang, som den ovenfor er fremstillet, ender saaledes:

»Da saasom Loven ikke synes at være tydelig nok til at decidere denne Dispute, og det ikke ses, at den ene af Eder har Loven og Billigheden mere paa sin Side end den anden, hvorefter det følger ej heller kan paastaas at faa enten Mag. Blicher eller Nestium til Provst, saa give Vi dig hermed tilkjende, at Vi allernaadigst have fundet for godt, at ingen af forskrevne tvende Præster til Provstembedet skal befordres, men at en tredie af de øvrige Herredspræster til Provst skal vælges, da Vi i det øvrige, i Henseende saa vel til dette i Sønderherred i Laaland forestaaende, som ellers til alle andre i det dig allernaadigst anbetroede Stift forekommende Provstevalg, hermed allernaadigst ville have extenderet forberørte 2den Art. udi Lovens 2den Bogs 16de Cap. og een Gang for alle fastsat: 1. At Provstevalget skal gaa efter plurima vota, og at Biskoppen ogsaa skal have et Votum, som, naar de derved ere lige, bliver decisivum. 2. At Præsterne her-

efter ved hvert Provstevalg under Forsegling skulde indsende deres Vota hver for sig til Biskoppen, der colligerer Vota; og 3. At naar Biskoppen formener sig at kunne have skjellige Aarsager til ikke efter det skete Provstevalg at kunne constituere den af dem valgte Præst til at være Provst, skal han indsende sine rationes tillige med de indkomne Vota til General-Kirke-Inspectionen, for at consulere med dette Collegio, saa at Valget med dets Approbation videre kunde determineres. — Og som Vi ellers af vores General-Kirke-Inspections Collegii udi denne Sag os gjorde allerunderd. Forestilling have fornummet, at der ved fornævnte Provstevalg [er opstaaet] en unyttig og forargelig Proces imellem tvende af Præsterne, nemlig Hans Seidelin til Groshauge og Gloslund og Christoffer Zimmer til Dannemarre og Tillitze Menigheder, saa er hermed vores allernaad. Vilje og Befaling, at Du gjør den Anstalt, at denne Sag rent og strax vorder ophævet.

Anno 1741 d. 20. Januar ankom Provstebrev fra Provst Edinger om 3die Gang at kalde os tilsammen om at vælge en Provst, lydende Ord fra Ord saaledes:

Efter Højærv. Hr. Biskoppens Ordre, med sidste Post ankommen og mig igaar tilstillet, har jeg D. Velærv. at convocere og for Dem oplæse et Hs. kgl. Maj.s til højbemeldte Hr. Biskoppen ergangen allernaad. Rescript angaaende et nyt Provstevalg med videre, som D. Velærv. ved Samlingen skal blive bekendtgjort. Til samme da til allerunderd. Efterretning at anhøre vilde De Onsdagen den 25. Jan. førstkommende Kl. 10 Formiddag i vores Conventkirke udi Groshauge sig indfinde. Jeg ønsker og forbliver (etc.).

Vestenskov d. 13. Jan. 1741.

N. Edinger.

Efter at Forsamlingen var holdt og Stemmesedlerne indsendte til Biskoppen, fulgte følgende Skrivelse fra denne til den udvalgte Provst:

Velærværdige og vellærde Hr. Sidelman!

Jeg har erholdet D. Velærv.s Skrivelse af 3. passato, hvorudi De melder, at De maatte blive forskaanet for Provsteembedet i Sønderherred, ifald Herredspræsterne skulde votere paa Dem. Men som jeg nu har erholdt Præsternes Vota, og de fleste falde paa D. Velærv., saa kan jeg derfor ikke dispensere Dem, men bør allerunderd. følge Hs. Maj.s allernaad. Befaling. Thi lægger jeg da mit Votum til de andres, og hermed i Guds Navn constituerer D. Velærv. til at være Provst i Sønderherred i Laaland i Hs. Velærv.s Mag. Nicolaj Edingers Sted, som Provstiet har resigneret, indtil Gud vil, jeg til førstkommende Landemode kommer over til Landet, da D. Velærv. efter Kirkeritualet til Provsteembedet kan blive inaugureret. Og haver D. Velærv. denne min Constitution, saa snart den bliver Dem indhændiget, for samtlige Præsterne at bekjendtgjøre, og derefter antage sig alle Provsteembedets Forretninger, dem, jeg forsikrer mig, D. Velærv. og med al tilbarlig Flid og Aarvaagenhed efter Hs. kgl. Maj.s allernaad. Lov og Forordninger opagter, at alle Ting kan ske til Guds Ære og hans Kirkes sande Opbyggelse, hvortil jeg af Hjærtet ønsker Dem al Naade, Kraft og Styrke af Gud, vor Fader, og den Herre Jesu Christo i den Helligaand. Og har D. Velærv. med allerforderligste at tilmelde mig, at denne min Constitution er Dem tilhænde kommen. Jeg forbliver (etc.).

Odense d. 8. Martii 1741.

C. Ramus.

Den ny Provsts Brév, hvormed foranstaaende omsendes, lyder saaledes:

Velærværdige Hr. Provst Edinger, samt velærværdige høj- og vellærde Brødre i Herren, samtlige Sognepræster og Medtjenere i Sønderherred!

Af indlagte Hs. Højædle Højærdigheds Biskoppens mig ved sidste Post tilstillede Skrivelse ser D. Velærd., at det

har behaget Hs. Højærværdighed at constituere mig til Provst her i Herredet, hvilket jeg og hermed vil have Dem communiceret, som iøvrigt næst al Velsignelses og bestandig Velstands oprigtige Erønskning lever stedse de velærv. og høj lærde Brødres tjenstvillige Ven,

Arninge d. 15. Martii 1741. Broder og Tjener,
G. Sidelmand.

Saaledes endte denne Provstevalgsag efter at have staaet paa i over et Aar. At Mag. Peder Blicher i og for sig, ikke blot ved Alder, men ogsaa ved Lærdom og Dygtighed var den mest fremragende blandt Herredets Præster, er neppe tvivlsomt. Men den Fordringsfuldhed, hvormed han optraadte, og Antagelsen om, at han vilde blive en streng Øvrighed, bevirkede uden Tvivl, at han ikke opnaaede de fornødne Stemmer. Forøvrigt tjener denne Sag til at stadfæste den Ytring af A. S. Ørsted, at Kirkeinspections-Collegiet i sin Tid havde svækket Bispens Myndighed¹⁾; thi det kan ikke nægtes, at det maa have været meget ydmygende for Biskop Ramus at faa den Constitution kasseret, som han havde udfærdiget for Mag. P. Blicher. Men det var ikke det eneste Tilfælde, hvori der forefaldt Sammenstød mellem denne Biskop og hint temmelig myndige Collegium²⁾.

¹⁾ Kirkehist. Saml. 3. R. IV, 742.

²⁾ Jvfr. Saml. t. Fyns Hist. og Topogr. I, 86 flg.
